

EĞİTİMDE İŞ VE BİR İŞ DERSİ UYGULAMASI [*]

Cavit BİNBAŞIOĞLU

Hayraana, I. Bölge Gezici Başöğretmeni

Eğitimde iş fikri, artık yalnız büyük pedagogların ve meslek kitaplarının savunduğu bir fikir değil, çeyrek yüzyıldan beri programlarımızda eğitim - öğretim prensiplerinin esasını teşkil etmektedir. Bu fikrin eğitim ve öğretimdeki değeri üzerinde fazla durmayacağız. Bu başkaları tarafından bilinmese bile eğitim işi ile uğraşanlarca bilinmektedir. Fakat bu konuda bir anlaşmazlık bulunduğunu da açıklamadan geçemeyeceğiz: Eğitimde iş bir gaye midir, yoksa bir vasıta mıdır? Zaman zaman bu iki görüşten birini tutan ve hattâ bunların içinde «okullarda yapılan işin ödevi eğitim ve öğretime vasıta olmaktır» gibi kesin ifade kullanan yazarlar bulunduğu için, konuyu bu şekilde ele almak ihtiyacını duyuyorum. Bu konuda bir görüşe varmak için eğitim ve öğretim çalışmalarında işin bir gaye ve bir vasıta olarak ele alındığı takdirde eğitimleri bahis konusu olan öğrencilerde husule gelecek değişiklikleri bilmek gerektir.

İş, gaye olarak ele alınınca öğrenciler boyuna işe sevkedilecek, tabiatıyla bu çalışmadan sonra ortaya bir eser çıkacak, bir randıman alınacaktır. Fakat bu işin yapılması sırasında eğitimsel bir metodun takip edilmesine imkân olamayacağı için, öğrenciler bir şey öğrenseler bile bu, daha önce yapılması gereken ruhi hazırlıktan ve iş içinde yapılacak sistemli etkilerden mahrum olacağı için geçici bir şey olacak ve üstelik öğrencide işe karşı antipati, işten bezginlik başgösterecektir. Fazla iş çıkarma, bol randıman alma gayesiyle yapılan bu şekil işin eğitim değeri olmayacağı şüphesizdir. Fakat, bir randıman alınmadan yapılan işin de eğitsel değeri olmayacağını kabul etmek gerektir. Hayatta randıman alınmadan yapılan çalışmaya «iş» denmediğini söylemeye hacet yoktur sanırım. Böyle bir şey olsa olsa bir meşguliyet, bir oyun olur.

İş eğitim ve öğretimde vasıta yapmak demek, sonuç ne olursa olsun, bir işle meşgul olmak, daha doğrusu, iş yapıyor görünmek demek olur. Bir randıman alınması düşünülmiyen böyle bir iş'te öğren-

çiler, gerçek bir iş yapmak sevincine eremeyecekler, onlarda işe karşı bir isteksizlik, bir bıkkınlık görülecektir. İş Eğitimi sözünden anlaşılana mâna ne birincisi, ne de ikincisi olmasa gerektir.

Eğitimde ve öğretimde işin yalnız gaye ve yalnız vasıta olarak ele alındıkları takdirde husule gelecek mahzurlar bu olunca iş eğitiminde hangi yolu takibedeceğiz? Biz, her iki fikirden de istifade edilebileceği kanaatindeyiz. Eğitimde iş hem vasıta, hem gaye olmalıdır. Bunu şöyle de ifade edebiliriz: Eğitimde iş, randıman almak şartıyla vasıta olmalıdır. İşin eğitimde bir vasıta olmasını isteyenlerin de belki kastedtikleri bu mânada bir iştir. Fakat târifleri eksik bir târifdir.

Randıman almak şartıyla, eğitimde iş nasıl vasıta olacaktır? Bunun kolay bir şey olduğunu sanmıyoruz. Eğitimde işin iyi organize edilmesi gerektir. Aksi halde iş, bir vasıta olmaktan çıkar, bir gaye olur. Eğitimde işi gaye yapmak, işi kötü idare etmekten başka bir şey değildir. Bu sebeple işin gaye haline getirilmesi çok kolaydır. Asıl mesele randımandan fedakârlık etmiyerek, işi eğitim için bir vasıta haline getirebilmektedir.

İş Eğitiminde başka bir noktayı da göz önünde tutmak gerektir. Çok kere iş vasıtasıyla eğitime amaciyle tutulan bir iş, randıman alınsa bile, alelâde bir iş oluyor. Randıman, iş

eğitimi için zarurî ise de, hepsi değildir. Bu sebeple, değil bir iş üzerinde meşgul olmak, çalışmanın bir eser haline getirilmesi dahi o işin, eğitimsel bir metotla yapılmış olduğu mânasına gelmez. Eğitimde bir işin değerli olabilmesi için, o işin tam mânasiyle eğitimsel metotlarla yapılacak müdahalelerle gerçek eser olarak sonuçlanması gerektir. Bundan gayrisi eğitimsel bir iş olmadığı gibi, meydana getirilen eser de ne kadar câzip olursa olsun, eğitimsel bir değer taşımaz. Hangi çeşit işlerin eğitimsel değeri olacağını düşünmemeliyiz. Her iş, hattâ sırasında taş taşımak dahi pedagojik ilkelerden hareket edilerek yaptırıldığı takdirde eğitimsel değeri olan bir iş olur. Fakat buna karşılık hangi iş rasgele ele alınırsa o, basbayağı bir iş olur.

Eğitimde kullanılan «iş»le yalnız bedenle yapılan işler anlaşılmalıdır. Çocuğu zihni faaliyete götüren bir metin üzerinde inceleme, bir konunun hazırlanması gibi çalışmalar da bir iştir. Esasen iş eğitimi fikrinin öncüleri de bunu böyle kabul etmişlerdir. Hattâ daha ileri giderek: «İş» için zihni faaliyet esastır, diyebiliriz. Bedenen yapılan iş'te, zihni faaliyet yoksa kasları

[*] Bu yazının bir kısmı yazarın 1950 de yayımlanan «Uygulanmış Yeni Öğretim-Eğitim Şekilleri» adlı kitabında çıkmıştı. Meslektaşlarımıza faydalı olur ümidiyle yazının tamamını yayımlıyoruz.

kuvvetlendirmeden — hattâ bazı hallerde — bedeni yormadan ve dolayısıyla lüzumsuz bir yorgunluktan başka bir işe yaramaz.

Sözü, daha fazla uzatılmaktansa, randıman alınarak eğitimde işi vasıta olarak nasıl kullandığımızı uyguladığımız bir örnek üzerinde gösterelim:

İş dersinin plânı:

İş günü: 20/XI/1947

Sınıf: I., II., III.

İş konusu: Okul önüne kaldırım yapmak.

Süresi: 45 dakika.

I — Dersin teknik amacı:

a) Eldeki bir taş kaldırım için istenilen şekli vermek,

b) Belli yükseklikte kaldırım ipine göre taşları yerleştirme maharetini kazandırmak.

II — Çalışma düzeni ve metodu:

a) Öğrenciler 8 usta, 8 usta yardımcısı olarak ayrılacak ve geriye kalanlar iş yerine taş taşıyacaklar,

b) Kaldırım seviyesini belli edecek olan iplerin nasıl çekileceği gösterilecek ve ipler öğrencilerle birlikte çekilecek,

c) Kaldırım yapmanın tekniği, işe başlarken ve iş üzerinde öğrencilere gösterilecek.

III — Çalışmanın tenkidi:

Dersin uygulanması:

Uygulayan: Gezici Baöğretmen Cavit BİNBAŞIOĞLU.

Zapta alan: Öğretmen

Fevzi KOKMAZ.

(Birinci devre öğrencileri hayat bilgisinden «Okul yolu» konusu ile ilgili olarak tarım-iş dersinin birinde okuldan köye doğru uzanan yola kaldırım döşemeğe çıktılar. Öğretmen işlik başkanı ile beraber öğrencileri işe taksim ediyor. Kimi usta, kimi usta yardımcısı oldu. Bir kısmı da çalışma yerine taş taşımak için ayrıldılar. Her ustanın elinde bir çekiç yahut madırğa var. Öğretmen de ustalardan biri. Dersin plânındaki amaçlara göre gerekli iş hazırlıkları tamamlandıktan sonra kaldırım yapılacak yer, ikişer metre olarak bütün ustalara dağıtılıyor. Öğrenciler öğretmenle beraber işe başlıyorlar. Önce kaldırımı yapılacak yolun ipi çekiliyor.)

Öğretmen: — Ben işe başladım. Haydi siz de başlayın.

(Usta öğrenciler, çekilen ipe göre kaldırımın kenar taşlarını koyuyorlar.)

Öğretmen: — Emin, sizin koyduğunuz taşlar ipten çok içerde.

Emin: — Hayır öğretmenim,

benimkiler iyi; şuraya taş koymuşlar da ondan. (Eliyle ipi eğri tutan taşı gösteriyor, onu düzeltiyor.) Sizininki dışarıya çıkmış. (Öğretmen ve usta öğrenciler buna göre taşlarını düzeltiyorlar.)

Sadullah: — Öğretmenim seni iyi yapıyorsun. Sana iyi taş getiriyorlar da ondan.

Öğretmen: — Tabii Sadullah, bana iyi taş getiriyorlar da ondan. Bu taşlar sende olsa benden iyi yaparsın. (Eliyle göstererek) şu taşlar senin olsun. Haydi onlarla yap.

(Usta öğrenciler çalışmaya devam ediyorlar. İş yerine taş getiren öğrenciler geliyor.)

Yaşar Işık (8 yaşında): — Öğretmenim bak, benim getirdiğim taş, ne güzel...

A. Yavuz (8 yaşında): — Benimki de işte...

Öğretmen: — Güzeel... İkinci de güzel. A. Yavuz'un taşını şuraya koyacağım; Yaşar Işık'ın taşını da şuraya koyacağım. İkisi de şöyle karşıdan görünsün.

Erdemir (11 yaşında) Usta: — Öğretmenim, ne de olsa benim yaptığımıza başkaları çıkamaz. (Benim yaptığım gibi başkaları yapamaz demek istiyor.)

Sadullah Kaplan (10 yaşında) Usta — (Erdemir'e cevaben): Zaten sen her zaman öyle dersin. Bizim taşlar mum gibi.

Erdemir: — Bizimki de mum gibi.

Hilmi Bozkaya (10 yaşında)

Usta: — Öğretmenim, bu taşı şuraya koysak iyi olmaz mı?

Öğretmen: — Altına toprak koyduktan sonra niye olmasın?

Hilmi Bozkaya: — Öğretmenim, Erdemir benim taşlarımı alıyor.

Öğretmen: — Alıyorsa evlerine götürmüyor ya, yine yolumuza koyuyor. Ben de sana şu taşları veriyorum, al...

Emin: — Öğretmenim, her taş bir yere iyi geliyor; iyi gelmezse bir çekiç vuruyorum, oraya uyuyor.

Öğretmen: — Tabii her taşın iyi geldiği bir yer var. Siz onu arayıp bulacaksınız.

Muammer (8 yaşında) usta yardımcısı (Yaptığı yeri göstererek): — Öğretmenim, yaptığımız yeri insan tepiyor da yine yıkılmıyor.

Hikmet (10 yaşında) usta yardımcısı (O da yaptığı yeri göstererek): — Öğretmenim, gel de buraya bir bak. (Bozuk gibi bir taşın üzerine ayağını koyarak): Burada yalnız şu taş beni koymadım.

Erdemir: — Öğretmenim, ben Ankara'ya gitsem iyi kaldırım döşerim.

Öğrencilerden biri (Onun sözünü biraz boş bularak): — Ankara'ya gideceğine köyde döşesene!

Hulüsiye birisi:

— Sizininki olmamış.

Hulüsi (11 yaşında): — Demin sizininki iyi değildi; unuttun mu? (Kendi kendine): Bunu yapacağım! hem de çok iyi yapacağım.

Herkese paylaştırılan yerler yavaş yavaş bitiyor.

Hilmi Çayır (12 yaşında): — Dün hiç yorulmamıştık; bugün de yorulmadık.

Emin Gül: — Biz bitirdik; birinci çıktık.

Erdemir (Ona cevaben): — Birinci biz çıktık. Nerden siz çıkmışsınız? (Kendi kendine): Öğretmen bize «pekiyi» verse iyi olur.

Öğretmen: — Çocuklar, işimiz bitti; yorulduk. 15 dakika istirahat edelim.

(İstirahat» sözünü duyunca çocuklardan bazıları dağılıyor; bazıları da çalışmaya devam ediyor.)

Emin Gül (Yaptığı işi sevinci içinde güler): — Öğretmenim, insanın gönlü istirahat istemiyor ki...

İş konusu bu atmosfer içinde uygulandıktan sonra, hemen her işin sonunda yapılması gereken, çalışmanın tenkidi yapıldı. Bu tenkidde iş konusu işlenirken yapılan teknik hâtalara, ve daha ekonomik olarak o işin nasıl yapılması gerektiği üzerinde duruldu. Bu suretle öğrenciler, bundan sonra yapacakları diğer işlerde nasıl hareket edecekleri hususunda fikir sahibi oldular.

Özet ve bu işin eğitim değeri üzerine düşünceler:

Eğitimde iş fikri ile kastedilen, işin eğitim için ne gaye, ne de vasıta olmasıdır. Yapılan işten gerçek randıman alınmak şartıyla, eğitime işi vasıta etmektir.

İş Eğitiminde üzerinde durulması gerekli nokta, işi iyi organize ederek, maharetle uygulanan bir metotla çocuk ruhunu işlemektir [1]. İyi organize edilmeyen işten randıman alınsa bile bu, zoraki yapılmış bir iş olur ve böyle bir işin de eğitim değeri olamaz. Randımandan fedakârlık etmiyerek işi eğitim için bir vasıta haline getirebilmek, iş eğitimi fikrine uygun metodun en güç tarafıdır.

Eğitsel «iş»ten hem bedenen, hem zihnen yapılan işler kastedilmektedir. Bedenen yapılan işin eğit-

[1] İlkokul programında iş ve tarım dersleri, öğretmenin doğrudan doğruya meşgul olacağı dersler arasında gösterilmemiş, daha çok, büyük öğrencilerin nezareti altında yaptırılması tavsiye olunmuştur. Bu, acaba, okullarda tarım-ış derslerine gereken önemin verilmediğine mi delâlet eder?

DUMLUPINAR KAHRAMANLARINA!

Vatana kavuşmanın sevinci içinizde,
Nazlı bir kuğu gibi seyrederken denizde,
Bir uğursuz sâdmeyle battınız kahramanlar!

Genç idiniz; hülyayla, sevdıyla doluydunuz;
Murada eremeden kanatlandı ruhunuz,
Bir ebedî uykuya yattınız, kahramanlar!...

Görülmeyi korkusuz sizin gibi can veren,
«Vatan sağolsun!» diye haykırdınız ölürken;
Tarihe bir şan da siz kattınız kahramanlar!...

Hasan Lâtif SARIYÜCE

sel değeri olan gerçek, bir iş olabilmesi için, o işin zihni faaliyete imkân vermesi gerekir. Yani her iki iş'te zihin faaliyeti esastır.

Denemelerimizin iş eğitimi bahsinde bize ilham ettiği bu fikirleri yukardaki iş dersi uygulamasında bulmak mümkündür. Yaptığımız uygulamalar bu esaslardan hareket edilmiş olduğu içindir ki, iş, başarılı bir şekilde sona ermiş ve ortaya randıman olarak «kaldırımı bir yol» çıkmıştır.

İşin yapılması sırasında, insan, öğrencilerle beraber bambaşka bir atmosfer içinde bulunduğunu sanır. Bunu yukardaki uygulamanın yapılmasını müteakip tuttuğumuz şu notlarla ifade edebiliriz:

Çocuklarla beraber kaldırım yapmak, çocukların işin içinde bizzat çalışması o kadar iyi, o kadar canlı ve istifadeli oluyor ki, onun yerine hiçbir ders, hiçbir lâf geçemiyor. Kaldırım konacak taşların seçilmesi, nereye hangi taşın konacağı, bir taşı bir yere uydurabilmek için eldeki taşın nasıl biçim verileceği başlıbaşına bir kafa, bir zihin işidir. O sırada çocuk ne gibi zihin işlemleri yapıyor, onda ne gibi ruhsal gelişimler oluyor, onu bilmeyiz; fakat bir değişikliğin, hem de büyük bir değişikliğin olduğunun biz farkına varıyoruz. Burada çocuğun pratiğe alışması bir mesele değil,

DÜZELTME:

343 ncü sayımızda yayımlanan «Köy başlıklı yazıda bazı dizgi yanlışları olmuştur.

Sayfa	Kolon	Satır.
2	2	Aşağıdan 22
2	3	Aşağıdan 9
2	2	Aşağıdan 30
2	3	Yukardan 2
3	3	Yukardan 4
3	3	Yukardan 7
3	3	Aşağıdan 8

asıl mesele çocuk ruhunda meydana gelen değişiklikte, yüksekliktedir. Rasgele bir çalışma esnasında tutulan yukardaki tutanakta neler görünmüyor? Kaldı ki, bunlar, çocukların gönüllerinden geçenlerin aynı değildir. Ancak çok konuşkan birkaç çocuk içindekini olduğu gibi aksettirebilmiştir.

Tutanakta dikkati çeken bazı cümleler şunlardır:

— Benimki de işte...

— Öğretmenim, yaptığımı başkaları yapamaz.

— Böyle iyi mi?

— Bunu yapacağım, hem de çok iyi yapacağım.

— Öğretmenim, bizimki sizinkinden daha iyi oluyor.

— Öğretmenim, ben Ankara'ya gitsem iyi kaldırım döşerim.

— Toprağı biraz kazsak iyi olacak.

— Sizinki olmamış.

— Birinci biz çıktık.

Bu birkaç cümle bile tetkik edilecek olsa, çocuklarda benlik içgüdüsünün, sahiplenme arzusunun ne kadar şiddetli ve ne kadar daha çok çalışmağa, yaratmağa sevk ettiği görülür. Daima «ben», «benimki», pek az olarak «bizimki» gibi egoizmi ifade eden kelimelerin daha çok okul çağı yaşlarındaki çocuklara mahsus olduğu iyice anlaşılı-
(Sonu 15 inci sayfada)

Okullarımız ve Yenileştirilmesi Prob'emi" Sayın okuyucularımızdan özür dileriz Yanlış Doğru

seçimi	geçimi
meselelerden	olaylardan
öneme	önemi
ile	vermelidir
ve imelidir	istirap
istirap	sayfalarda
sayfalarda	